

زنان و منابع‌خشی به گردشگری کشاورزی

* نسیم معاریان

بیراه نیست اگر تصور کنیم که ۹۵۰۰ سال پیش در غرب فلات ایران، زمانی که مردها مشغول شکار بودند، زنان غلات وحشی را جمع آوری می‌کردند و دانه‌های آنها را می‌کاشتند. به گفته ویل دورانت در جلد اول از کتاب تاریخ تمدن، بخش مهمی از پیشرفت‌های بشر توسط زنان با انقلاب کشاورزی و اهلی کردن گندم شکل گرفت. این زنان بودند که به تدریج کشاورزی را ارتقا دادند و با توجه به تنوع اقلیمی، پایه‌گذار صنایع بسیاری شدند. بنابراین شاید بتوان گفت کشاورزی به عنوان یک اصل مؤث، بازتابی از روابط خاص زن با طبیعت از طریق زایش، تغذیه و مراقبت است.

در قرن هجدهم که تمایل ساکنان شهرها برای سفر به روستاها افزایش پیدا کرد، زندگی کشاورزی و مناظر روستایی که تا قبل از آن سال‌ها مورد بی‌اعتنایی بود، تحسین بیشتری را به خود جلب کرد. به گونه‌ای که مهمترین آثار ونگوگ مانند سروها و گندمزار حاصل اقامت او در مزارع جنوب فرانسه است و در میان این آثار تصویری از زنان میانسال به هنگام کار در مزارع پرووانس دیده می‌شود که به عقیده نقاش، موضوعات منحصر به فردی در چشم اندازه‌های روستایی هستند. همین چرخش فکری به سمت فرهنگ روستا، روندی را برجسته می‌کند که طی آن علاقه مردم به گردشگری کشاورزی را شکل می‌دهد.

در دوران پاندمی، محدودیت ارتباطی، بسته شدن مرزها، کاهش درآمد حاصل از گردشگری و نیاز مداوم بشر به پیوند با طبیعت، باعث برانگیخته شدن علایق گردشگر و جامعه محلی در توسعه اکوتوریسم شد و از روش‌هایی مانند گردشگری دیجیتال و استفاده از رسانه‌های اجتماعی برای ترویج گردشگری کشاورزی به‌عنوان گردشگری کم‌خطر بهره برد.

در اینجا باید خاطر نشان کرد که گردشگری کشاورزی مترادف با گردشگری روستایی نیست، بلکه زیرمجموعه آن در یک مفهوم گسترده‌تر است و می‌توان آن را در دو رویکرد مختلف جای داد. در تعریف اول، مجموعه‌ای از فعالیت‌های آموزشی و تفریحی ارائه شده در مزارع یا سایر فعالیت‌ها مانند دامپروری و تولید محصولات غذایی است که در دهه‌های ۱۹۵۰-۱۹۷۰، توسکانی به عنوان یکی از مقاصد پیشرو و به صورت خود جوش، مفهوم اقامت گردشگران در مزرعه را به وجود آورد. در حال حاضر، خانه‌های قدیمی در میان مزارع انگور و زیتون، یک تجربه اصیل و جالب کشاورزی ایتالیایی را به افراد ارائه می‌دهند. اما در تعریف دوم که شاید مهمتر و اثرگذارتر از رویکرد نخست است، گردشگری کشاورزی نگهدارنده بخش

مهمی از میراث فرهنگی یک جغرافیا است. دعای طلب باران، جشن‌های برداشت محصول و آوازهای کار، بخشی از گنجینه میراث ناملموس ایران هستند که عمدتاً با انگیزه‌های درونی و به صورت نسل به نسل توسط جامعه روستایی هدایت می‌شوند و منابع فیزیکی مانند کبوترخانه، قنات و تمام عناصر فرهنگی حول آنها جزء مهمی از مناظر روستایی به شمار می‌روند.

طبق آمار ارائه شده در مرکز ملی آمار کشاورزی آمریکا (USDA)، مزارع گردشگری، منابع فرهنگی و تاریخی را دو برابر بیشتر از مزارع غیر گردشگری حفظ یا احیا می‌کنند. اما این فعالیت نیازمند اشتغال خارج از مزرعه و کناره گیری از فعالیت‌های کشاورزی است که معمولاً به عنوان یک راه حل برای معیشت جایگزین تلقی می‌شود. در نتیجه این جدایی از فعالیت‌های کشاورزی از سوی مردها مورد استقبال قرار نمی‌گیرد و این عدم تمایل می‌تواند پیامدهای منفی برای حفظ میراث روستایی داشته باشد. در این شرایط زنان با بروز مهارت‌های غریزی مانند مراقبت‌های مادرانه، پخت و پز و پرورش در

چارچوب گردشگری کشاورزی به نمایندگان عنصر مهمان نوازی تبدیل می‌شوند. نمونه بارز این موضوع، اقامتگاه‌های بومگردی در نقاط متعدد روستایی ایران است که توسط زنانی اداره می‌شود که با پوشش‌های سنتی خود به مزارع رنگ می‌بخشند و با احیای صنایع دستی فراموش شده و حفاظت از میراث ناملموس، به منظر فرهنگی تبدیل می‌شوند.

با نگاهی به مبانی اسطوره شناسی در میابیم که نیروهای طبیعی عموماً مؤث تصور می‌شدند چراکه مظهر قدرت‌های مولد رویش و زایش بوده‌اند. دیمتر، الهه کشاورزی و غلات در اسطوره‌های یونانی و مادر پرسفون، زمانی که برای یافتن دخترش کمکی از سوی خدایان دریافت نمی‌کند، خشمگین شده و به فرمان او زمین پهناور در تاریکی و سرما فرو می‌رود، هیچ دانه‌ای از زمین نمی‌روید و قحطی طولانی دامن گیر سرزمین‌ها می‌شود. خدایان با هدایای بسیار از او درخواست می‌کنند که خاک حاصلخیز را به جهان برگرداند. این خواسته تا مدت‌ها محقق نشد تا سرانجام پرسفون از دنیای زیرین به روی

شناسایی ژئوپارک‌ها در کشور ضابطه‌مند می‌شود

کارگروه ملی ژئوپارک‌های کشور، با هدف هماهنگی، ساماندهی، تسهیل و هدایت فعالیت‌ها و امور ژئوپارک و تعامل بین دستگاه‌های ذیربط با محوریت سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور آغاز به کار کرد. همکاری در راه‌اندازی شبکه ژئوپارک‌های ملی و تدوین چشم‌انداز، اهداف و سیاست‌های کلان توسعه ژئوپارک‌ها با رعایت ملاحظات قانونی هر یک از دستگاه‌های ذیربط از دیگر اهداف این کارگروه است.

در راستای اجرایی و عملیاتی کردن تصویب‌نامه هیات وزیران «مبنی بر مرجع ملی بودن سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور در زمینه شناسایی، ظرفیت‌سنجی و تعیین ضوابط فنی محدوده و حریم ژئوپارک‌ها در کشور، اولین جلسه رسمی «کارگروه ملی ژئوپارک‌های کشور» با حضور نمایندگان منابع طبیعی و آب‌خیزداری کشور، حفاظت محیط زیست، وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، سازمان انرژی اتمی، وزارت نفت، کمیسیون ملی یونسکو در محل سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور تشکیل شد.

تدوین ضوابط در زمینه شناسایی، مدیریت، حفاظت و بهره‌برداری از ژئوپارک‌ها و شیوه‌نامه‌های تخصصی در دستور کار این کارگروه است. دکتر علیرضا شهیدی، معاون وزیر

و ساماندهی یک مجموعه توانمند برای ساختارسازی و انتظام بخشی به فرایند ژئوپارک شدن و همچنین تدوین ضوابط و دستورالعمل‌های فنی شناسایی، حفاظت، بهره‌برداری و آموزش و توانمندسازی جوامع محلی است.

بدری تصریح کرد: ژئوپارک‌ها به‌عنوان عاملی مؤثر در رشد اقتصادی، بهبود کیفیت زندگی و ایجاد اشتغال و مبارزه با فقر می‌توانند گزینه‌ای امیدبخش به خصوص در کشورهای در حال توسعه باشند. با توجه به نیاز به ضرورت کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی، توجه به رشد گردشگری پایدار از طریق ژئوپارک‌ها، می‌تواند یکی از راهکارهای اساسی در زمینه کمک به اقتصاد ملی و رشد مادی و معنوی مردم بومی به خصوص در مناطقی که منابع اقتصادی چندانی ندارند، باشد.

در پایان، اهم فعالیت‌های بیش از دو دهه سازمان زمین‌شناسی در زمینه ژئوپارک‌ها توسط بدری ارائه شد. رضا جدیدی، مدیرکل دفتر فناوری اطلاعات، برنامه‌ریزی و بودجه ضمن توضیحات در زمینه سابقه فعالیت‌های سازمان زمین‌شناسی و همکاری با سازمان‌های ذیربط در زمینه جلسات متعدد تخصصی طی سال‌های گذشته در زمینه تدوین آیین‌نامه «شناسایی، حفاظت و بهره‌برداری» از ژئوپارک‌ها در کشور، به چندیوجهی بودن موضوع ژئوپارک‌ها اشاره و تاکید کرد: هماهنگی و همکاری

بین سازمان‌های مرتبط بر اساس ضوابط و قوانین حاکمیتی و بالادست موجود در پیشبرد و موفقیت فرایند ژئوپارک در کشور ضروری است.

جدیدی خاطر نشان کرد: با توجه به وجود سه ژئوپارک جهانی در کشور، نظارت فنی کارگروه بر عملکرد ژئوپارک‌ها و راه‌اندازی شبکه ملی ژئوپارک‌های کشور و تدوین شیوه‌نامه در این خصوص ضرورت دارد و مناطق دارای پتانسیل و نامزد ژئوپارک، پیش از جهانی شدن باید تمرین ملی بودن کرده و تمامی نیازمندی‌ها و اصول و فلسفه ژئوپارک در سطح ملی اجرا شود و به اهداف مطلوب در زمینه توسعه و توانمندسازی جوامع محلی دست یابند. وی به حضور مدیران ژئوپارک‌های جهانی کشور، جهت شرکت در جلسات کارگروه و

استفاده از تجربیات و بررسی مشکلات و دغدغه‌های موجود در فرایند ثبت ژئوپارک و نیز بازدید اعضای کارگروه از ژئوپارک‌ها تاکید داشت. به نقل از سازمان زمین‌شناسی، در پایان نمایندگان سازمان منابع طبیعی و آب‌خیزداری کشور، وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، سازمان انرژی اتمی، وزارت نفت، کمیسیون ملی یونسکو در زمینه لزوم فعالیت «کارگروه ملی ژئوپارک‌های کشور» به منظور نظم‌بخشی و ساماندهی فرایند و فعالیت‌های ژئوپارک در کشور و تعامل بین دستگاهی در این خصوص، صحبت و نظرات فنی خود را در زمینه تدوین دستورالعمل‌های تخصصی و آیین‌نامه «شناسایی، حفاظت و بهره‌برداری از ژئوپارک‌ها در کشور» ابراز کردند.